

УДК 378.22:78.071.2

DOI 10.31654/2663-4902-2022-PP-2-121-130

Шумська Л. Ю.

заслужений діяч мистецтв України, професор,
завідувач кафедри вокально-хорової майстерності
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
choirsivitych@ukr.net
orcid.org/0000-0002-1440-049X

**ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS В СИСТЕМІ
ФАХОВОЇ БАКАЛАВРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ХОРОВИХ ДИРИГЕНТІВ**

У статті досліджуються технології розвитку soft skills в системі фахової бакалаврської підготовки хорових диригентів, які являються важливим чинником забезпечення майбутньої успішної професійної діяльності. Здійснено трактування сутності категорії «soft skills» та досліджено головні характерні ознаки soft skills. З'ясовано, що наявні три категорії soft skills: когнітивні (критичне мислення, новаторське мислення, навички вирішення проблем, таймменеджмент тощо), соціально-комунікативні (комунікативні навички, етика спілкування, навички групової роботи, міжособистісні навички, трудова етика тощо), атрибути особистості і складові емоційного інтелекту (емоційний інтелект, гнучкість, оптимізм, креативність, чесність, мотивація, емпатія тощо). Проведено аналіз Стандарту вищої освіти зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво» для першого (бакалаврського рівня) вищої освіти, що визначає весь спектр спеціальних фахових компетентностей та результатів навчання майбутніх хорових диригентів. Проведено аналіз процесу формування та розвитку soft skills у майбутніх хорових диригентів через аналіз освітнього стандарту їх спеціальності. Проведено загальний огляд навчальних компонентів для профілізації «Диригентсько-хорове мистецтво» з позиції забезпечення формування та розвитку soft skills. Здійснено аналіз навчальних дисциплін профілізації «Диригентсько-хорове мистецтво», які скеровані на формування та розвиток диференційованих soft skills у майбутніх хорових диригентів. Проаналізовано дисципліну «Фахова музично-виконавська підготовка» в ракурсі її можливостей безпосередньо формувати soft skills майбутнього хорового диригента, яка сприяє формуванню комунікативних компетенцій. Визначено, що найбільш значущими в формуванні комунікативних компетенцій виступають особистісні показники в декількох планах: творчо-виконавському, соціально-психологічному, комунікативному, індивідуально-особистісному, морально-політичному. З'ясовано, що комунікативна культура хорових диригентів в ході вивчення навчальної дисципліни «Фахова музично-виконавська підготовка» як інтегративне особистісне утворення виокремлює наступні показники: за диригентсько-виконавським критерієм, за емоційно-ціннісним критерієм, за когнітивним критерієм, за поведінковим критерієм. Визначено, що після завершення бакалаврської підготовки майбутні хорові диригенти на засадах компетентнісного підходу повинні розвинути soft skills.

Ключові слова: soft skills, хорове диригування, хоровий диригент, ЗВО, навчальний процес.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна мистецька сфера видозмінюється відповідно до нових умов і вимог змін у суспільстві: конкуренції у сфері мистецьких та освітніх послуг, зміни потреб і смаків людей. Нові способи опрацювання та представлення глядачам музичних творів з-за кондицій цифровізації, нестабільність запитів і вимог на ринку праці та інших чинників підвищують актуальність проблеми розвитку soft skills в майбутніх хорових диригентів, оскільки, професійна діяльність сучасних хорових диригентів характеризується більшою мобільністю та функціональністю: необхідність виконувати низку диференційованих

функцій організаційного та творчо-інноваційного призначення, успішно діяти в нестандартних ситуаціях, а отже, бути професійно мобільним фахівцем. Сучасні хорові диригенти повинні бути професійно та особисто готовими до оперативної зміни форм та методів своєї роботи в сфері професійної діяльності.

Професійна підготовка майбутніх хорових диригентів є провідним стратегічним завданням мистецької освіти. Цей складний багаторівневий процес спрямований на формування в студентів особистої виконавської культури, сукупності знань, умінь та soft skills у галузі хорового мистецтва й розвиток музично-виконавських, інтерпретаційних та педагогічних навичок. Цифрові та музичні комп'ютерні технології стають незамінним інструментом навчального процесу, а застосування їх у мистецькій музичній культурі, в тому числі й у хорівій, являється унікальною технологією реалізації педагогічного процесу, оскільки музичні комп'ютерні технології відкривають нові творчі перспективи для хорових диригентів.

Зазначені вище рекомендації особливо актуальні в процесі формування soft skills в майбутніх хорових диригентів у процесі навчання у ЗВО, оскільки сьогоdnішній студент – майбутній хоровий диригент має бути здатним і готовим до різних видів професійної діяльності: виконавської, художньої, організаційної, управлінської, педагогічної, інформаційно-аналітичної, інноваційної, діагностичної, методичної, консультативної та освітньої у професійному та особистісному аспектах, тому актуальним є дослідження технології розвитку soft skills в системі фахової бакалаврської підготовки хорових диригентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематику дослідження технології розвитку soft skills в системі фахової бакалаврської підготовки хорових диригентів досліджує незначна кількість науковців. Зокрема, наукові праці Е. М. Яценка, Н. Терешенка, О. Максимової, О. М. Кохана, О. Никитенка, Т. І. Клименка, Т. Медвідь, присвячені аналізу деяких аспектів розвитку soft skills в хорових диригентів у процесі навчання в рамках глобалізаційних процесів, які вплинули на генезис та становлення професійної компетентності особистості.

Проте, незважаючи на велику кількість оригінальних та змістових праць як зарубіжних, так і вітчизняних вчених з досліджуваної проблематики, слід визначити, що практично відсутні дослідження, присвячені проблемам аналізу технології розвитку soft skills в системі фахової бакалаврської підготовки хорових диригентів.

Мета статті. Метою роботи є дослідження технології розвитку soft skills в системі фахової бакалаврської підготовки хорових диригентів задля забезпечення подальшої успішної професійної діяльності майбутніх фахівців. Для досягнення мети визначено наступні завдання:

1. проаналізувати формування soft skills у майбутніх хорових диригентів через аналіз освітнього стандарту їх спеціальності;
2. провести загальний огляд навчальних компонентів у освітній програмі «Диригентсько-хорове мистецтво» з позиції забезпечення формування soft skills;
3. здійснити детальний аналіз дисципліни «Фахова музично-виконавська підготовка» в ракурсі її можливостей безпосередньо формувати soft skills майбутнього хорового диригента.

При проведенні дослідження були використані загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, зокрема аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, системно-структурний аналіз.

Виклад основного матеріалу. Останніми роками дослідники відзначають, що навчання хорових диригентів повинно базуватися на розвитку фундаментальних компетенцій їх професіоналізму («hard skills»), а також «soft skills», роль яких у процесі професійного розвитку хорових диригентів істотно зростає.

Soft skills визначаються як риси характеру та навички міжособистісного спілкування, які характеризують стосунки людини з іншими людьми. На робочому місці soft skills вважаються доповненням до hard skills, які відносяться до знань і професійних навичок людини [11].

У XXI столітті внесок hard skills у професійний успіх фахівців становить близько 15 %, а soft skills визначають решту 85 % – такі результати дослідження були отримані Гарвардським університетом і Стенфордським дослідницьким інститутом. Елісон

Доyle диференціює hard та soft skills, відзначаючи, що «soft skills відрізняються від hard skills, які мають безпосереднє відношення до діяльності, на яку ви претендуєте. Hard skills часто піддаються кількісному виміру, і їх легше розвинути, ніж soft skills.... Незалежно від виду діяльності чи посади, на яку ви претендуєте, вам потрібні принаймні деякі soft skills. Щоб досягти успіху в професійній діяльності, ви повинні добре ладити з усіма людьми, з якими ви комунікуєте, включаючи менеджерів, колег, клієнтів, постачальників і будь-кого іншого, з ким ви комунікуєте під час роботи. Soft skills визначаються, як ті навички, які цінують усі роботодавці» [10].

«Оскільки роботодавці прагнуть покращити культурну пристосованість та успіх своїх нових працівників, бачимо зсув від акценту на hard skills на користь soft skills, які, як правило, більш суб'єктивні та невловимі, стосуються особистих та міжособистісних якостей та характеристик. Перевага soft skills полягає в тому, що вони дають роботодавцям глибше уявлення про своїх потенційних працівників» [14].

Як правило, перспективи успішної професійної самореалізації залежатимуть від рівня сформованості soft skills, серед яких: гнучкість / вміння адаптуватися; навички комунікації; навички міжособистісного спілкування; вміння вирішувати проблемні ситуації; творчість; вміння працювати в команді. Традиційно в психології soft skills називають соціальними навичками: вміння переконувати, підходити до людей, керувати, міжособистісне спілкування, вести переговори, особистісний розвиток, робота в команді, управління часом, ерудиція, креативність тощо.

Традиційні методики підготовки хороших диригентів сконцентровані на не достатньому розвитку «soft skills», а мистецькі освітні програми містять дисципліни, які розвивають в основному «hard skills». Вважаємо, що потрібно внести відповідні зміни в систему фахової підготовки майбутніх хороших диригентів, щоб сконцентрувати здобувачів на постійному розвитку навичок, які можна розвинути для майбутньої успішної професійної діяльності.

Найефективнішими методами для розвитку soft skills являються: творчий репетиційний процес та концертна практика у хорошому колективі, групові форми організації навчальної діяльності в класі хорового диригування, музично-просвітницькі проекти, хорові фестивально-конкурсні акції тощо.

В фаховому класі з хорового диригування усі здобувачі профілізації «Диригентсько-хорове мистецтво» колективно обговорюють вирішення проблем вивчення та аналізу хорової творчості українських та зарубіжних композиторів, порівняльно-співставний аналіз варіантів виконавської інтерпретації хорових творів, семантичні можливості прийомів мануальної техніки як засобу професійної комунікації між диригентом і хором, виокремлюють та узагальнюють методи сугестивного впливу хорового диригента на співацький колектив та на слухацьку аудиторію.

Музично-просвітницькі проекти сприяють удосконаленню навичок комунікування та одночасно розвивають навички роботи в команді, навички міжособистісного спілкування, навички стратегічної презентації та критичне мислення.

Таким чином, полівекторне навчально-творче середовище значною мірою впливає на розвиток «soft skills» у майбутніх диригентів хору [12].

Встановлено, що для диференційованих видів діяльності пріоритетними являються диференційовані види soft skills, однак відсутній їхній сталий перелік або вичерпна класифікація, яка покриває усі галузі. Проте науковці у науковій літературі відокремлюють наступні три категорії soft skills:

1. Когнітивні: новаторське (інноваційне) мислення, критичне мислення, навички вирішення проблем, навички самоосвіти, управління інтелектуальним навантаженням, інформаційні навички, таймменеджмент.

2. Соціально-комунікативні: комунікативні навички, навички групової роботи, міжособистісні навички, етика спілкування, навички переконання, лідерські навички, соціальний інтелект, відповідальність, трудова етика.

3. Атрибути особистості і складові емоційного інтелекту: емоційний інтелект, оптимізм, чесність, креативність, гнучкість, мотивація, емпатія [2].

Отже, з-за сучасних кондицій, щоб бути успішним, недостатньо тільки глибоких знань та досвіду, проте необхідні «soft skills», які сприяють можливості продемонструвати та застосовувати професійні навички. «Soft skills» є досить важливими для

успішного професійного та життєвого самовизначення будь-якої людини незалежно від професії, тому переорієнтація освітнього процесу на розвиток у студентів «soft skills» є ключовою ланкою до вирішення успішності в майбутній професійній діяльності [1].

Встановлено, що важливість розвитку soft skills у студентів визначається включенням Національним агентством забезпечення якості освіти під час акредитаційного процесу у критерії оцінки освітньо-професійних програм такого підкритерію, як «асекурація набуття хоровими диригентами соціальних навичок (soft skills) впродовж відповідного періоду навчання в ЗВО, які відповідають встановленим цілям та результатам навчання» (підкритерій 2.6) [5, с. 12].

ЗВО України, у яких здійснюється підготовка хорових диригентів мають на меті підготувати конкурентоспроможних фахівців, які одержать загальні та спеціальні фахові компетентності, шляхом одержання відповідних знань, умінь та hard й soft skills. У фокусі освітньої програми «Музичне мистецтво» з профілізації «Диригентсько-хорове мистецтво» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти важливо визначити пріоритет щодо отримання фахових компетентностей з музично-виконавської, методичної та педагогічної роботи, які в подальшій перспективі забезпечать майбутньому хоровому диригенту успішну творчу самореалізацію та можливість розвитку подальшої освіти в даній галузі й кар'єрного зростання.

Стандарт вищої освіти зі спеціальності «Музичне мистецтво» визначає весь спектр спеціальних компетентностей та результатів навчання, опанування та здобуття яких надасть змогу розвинути в майбутніх хорових диригентів важливих для подальшого працевлаштування та кар'єрного зростання soft skills (див. рис. 1).

Освітній процес за освітньо-професійними програмами зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво» передбачає здобуття хоровими диригентами комплексу soft skills, які приналежні сучасному спеціалісту, котрий у відповідності до Стандарту вищої освіти зобов'язаний бути готовим до виконання професійної діяльності у галузі музичного мистецтва, теорії та історії музичного мистецтва, художньої культури, методики викладання фахових музичних дисциплін тощо. З огляду на творче та мистецьке скерування освітнього процесу для підготовки хорових диригентів, soft skills майбутні хорові диригенти набувають та формуються як в процесі вивчення освітніх компонент, так і в ході проходження різних видів навчальних практик, участі у благодійній, громадській фестивалійній, конкурсній діяльності, мистецьких та соціальних проєктах, олімпіадах тощо [4].

Стандарт вищої освіти зі спеціальності «Хорове диригування» для формування soft skills майбутнього хорового диригента

- ПРК 1. Здатність до інтегрування здобутих знань з проблем виконавства, теорії та історії музики, загальної музичної психології та педагогіки в професійній діяльності.
- ПРК 2. Проектувати, планувати і проводити пошукові і розвідувальні роботи, здійснювати інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення.
- ПРК 3. Виявляти розуміння фінансово-адміністративних принципів організації мистецьких заходів, закладів культури та музичної освіти.
- ПРК 4. Використання професійно-профільованих знань та навичок при вихованні та навчанні музикантів у процесі формування естетичних поглядів, тенденцій та художніх смаків.
- ПРК 5. Володіння навичками ділових комунікацій у професійній сфері, знання основ ділового спілкування, навички роботи в колективі.
- ПРК 6. Здатність до вироблення ефективних комунікативних стратегій у професійній діяльності.
- ПРК 7. Здатність організувати ефективну співпрацю в учнівському (студентському) та педагогічному (науково-педагогічному) колективах.
- ПРК 8. Здатність до міжособистісної взаємодії за принципами толерантності, діалогу й співпраці.
- ПРК9. Розуміти роль культури і мистецтва в розвитку суспільних взаємовідносин.
- ПРН 21. Володіти культурою мислення, здатністю до узагальнення, аналізу, критичного осмислення, систематизації, прогнозування, постановці та вибору шляхів їх розв'язання.

<p>ПРН 10. Володіти розумінням, практичними навичками та методикою роботи з ансамблем, хором у диригентській діяльності, базовими знаннями організаційної та творчої роботи з колективом.</p> <p>ПРН 14. Використовувати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва у фаховій виконавській, диригентській та педагогічній діяльності.</p> <p>ПРН 15. Застосовувати теоретичні знання та навички в редакторській, менеджерській, виконавській та звукорежисерській практичній діяльності.</p> <p>ПРН21. Розвивати комунікативні навички, креативну і позитивну атмосферу в колективі.</p>
--

Рис. 1. Стандарт вищої освіти зі спеціальності «Хорове диригування» для формування soft skills майбутнього хорового диригента

Примітки: сформовано автором на основі джерела [7, с. 9–10].

В таблиці 1. відображені навчальні дисципліни зі спеціальності «Хорове диригування», які скеровані на формування різних soft skills у майбутніх хорових диригентів.

Таблиця 1
Навчальні дисципліни з профілізації «Диригентсько-хорове мистецтво», які скеровані на формування різних soft skills у майбутніх хорових диригентів

Навчальні дисципліни за профілізацією «Диригентсько-хорове мистецтво»	Сприяють формуванню наступних soft skills
Українська мова (за професійним спрямуванням), Інформаційні технології навчання, Українознавчі студії, Іноземна мова, Екологічна безпека та сталий розвиток, Філософські студії, Вступ до спеціальності «Музичне мистецтво», Психологія, Педагогічні студії	комунікаційні навички; навички пропагувати культурні цінності та здоровий спосіб життя; цінування і повагу різноманітності та мультикультурності; здатність займати активну життєву позицію; здатність критично, логічно й системно мислити; здатність застосовувати знання з іноземної мови у професійній діяльності; уміння переконувати, мотивувати, вибудовувати діалог, вирішувати конфлікти
Хорове диригування, Постановка голосу, Хоровий клас, Теорія музики, Сольфеджіо, Аналіз музичних форм, Читання хорових партитур, Хорознавство та методика роботи з хором, Загальне фортепіано, Музична педагогіка, Музична інформатика, Практика роботи з творчим колективом, Методика викладання фахових дисциплін	сприяють розвитку здатності до комплементарного застосування інформації з різних аспектів музичного мистецтва у диригентсько-хоровій діяльності; формують уміння застосовувати універсальну технологію репетиційного та концертного процесів за допомогою віртуозного володіння голосом, жестом, грою хорових партитур, ідеального слухового аналізу, риторики, артистизму, природної емоційності; здатність до диференційованого застосування технічно-мануальних засобів для інтерпретації хорових творів різних

Навчальні дисципліни за профілізацією «Диригентсько-хорове мистецтво»	Сприяють формуванню наступних soft skills
	стилів та жанрів; сприяють розвитку індивідуальності, лідерських якостей; формують ситуаційну обізнаність, креативність, емпатію, логіку, навички командної роботи, міжособистісного та ділового спілкування
Історія української музики, Народознавство та музичний фольклор України, Історія зарубіжної музики, Теорія хорового мистецтва, Історія хорового мистецтва, Хорова література, Основи звукорежисури та аранжування, Музичні комп'ютерні технології, Комп'ютерне аранжування хорових творів, Основи режисури та акторської майстерності	розвиток навичок проведення порівняльних соціально-історичних, культурно-мистецьких, естетико-філософських паралелей становлення й розвитку світового хорового мистецтва, національних хорових шкіл, хорової творчості українських та зарубіжних композиторів; навичок композиторсько-аранжувальної творчості; навичок сценічно-виконавської майстерності; навичок режисерської інтерпретації хорового контексту з подальшим відтворенням його драматургічної концепції

Примітки: сформовано автором на основі джерела: [6].

Навчальна дисципліна «Фахова музично-виконавська підготовка» сприяє формуванню soft skills майбутнього хорового диригента, а саме комунікативні компетенції: сукупність знань, умінь та навичок, що асекурують ефективне комунікування; здатність встановлювати і підтримувати потрібні контакти з оточуючими людьми; передбачають уміння видозмінювати глибину і коло спілкування; розуміти й бути зрозумілим для партнера у процесі комунікування.

Вивчення дисципліни «Фахова музично-виконавська підготовка» сприяє формуванню наукового рівня свідомості, що асекурує загально-естетичні і моральні засади формування духовного світу особистості, розширює та поглиблює її культурне світобачення, відкриває світ найвищих загальнолюдських духовних цінностей.

Найбільш значущими в формуванні комунікативних компетенцій виступають особистісні показники в декількох планах: творчо-виконавському, соціально-психологічному, індивідуально-особистісному, морально-політичному, комунікативному.

Науковці виокремлюють наступні складові в створенні комунікативних компетенцій хорових диригентів в ході вивчення дисципліни «Фахова музично-виконавська підготовка»:

- естетичний компонент – ендогенні та екзогенні особливості учасників комунікації викликає певне ставлення;
- когнітивний компонент – формування у студентів уявлень один про одного та уявлень про особистісні якості кожного учасника в процесі комунікації;
- поведінковий компонент – слова та вчинки, адресовані студентом студентам, і навпаки.

Розглядаючи комунікативну культуру хорових диригентів в ході вивчення навчальної дисципліни «Фахова музично-виконавська підготовка» як інтегративне особистісне утворення, в його структурі виокремлюють наступні показники:

- за емоційно-ціннісним критерієм (емоційно-позитивне відношення до етикетних норм спілкування в умовах хорової творчості, прагнення їх застосовувати, розвиток емпатії, адекватної самооцінки);

- за когнітивним критерієм (розуміння сутності комунікативної культури та якостей, які свідчать про її наявність; знання етикетних норм спілкування в репетиційному процесі в хоровому колективі, способів їх прояву; усвідомлення чинників, що здійснюють вплив на формування комунікативної культури);

- за поведінковим критерієм (уміння дотримуватися етикетних норм у процесі вербального та мануального комунікування з хором, прояв емпатії та комунікативні здібності) [8, с. 7].

Невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх хорових диригентів є активна музично-просвітницька та фестивально-конкурсна діяльність, де дана категорія діяльності формує в студентів стресостійкість, здатність бути критичним та самокритичним, формує такі soft skills, як селф-брендинг та командування, робота з власними психологічними бар'єрами та страхами, здатність презентувати себе та власний творчий продукт в контексті колективної творчості. Під час участі у закордонних конкурсах та фестивалях музичного мистецтва у майбутніх хорових диригентів формується культурна та мультикультурна компетентність, що надає змогу отримати контакт з культурою, звичаями та традиціями мистецького та мовного середовища. Вміння працювати у мультикультурному оточенні належить до найважливіших соціальних компетентностей майбутнього хорового диригента. Також, для отримання soft skills майбутніми хоровими диригентами відіграють важливу роль органи студентського самоврядування, які самостійно організують диференційовані заходи з розвитку soft skills, а також діляться інформацією про подібні активності, що відбуваються за межами ЗВО [4].

Результати професійної підготовки хорових диригентів включають soft skills та компетенції, які допомагають забезпечити знання, навички, розуміння та контекстуалізацію для професійного та особистого життя під час та після закінчення закладу вищої освіти. Друга область результатів стосується знань, що маю відношення до основних професійних компетенцій – інформація, яка була визначена як основа для знань та навичок, які вважаються корисними для майбутньої професійної діяльності хорового диригента (див. табл. 2).

Таблиця 2

Результати професійної підготовки хорових диригентів

Оволодіння програмами запису та обробки звуку, нотного набору й верстки музичного тексту, ритмічно-рухової інтерпретації хорових творів.	
Вміння застосовувати засвоєні практичні знання в хормейстерській діяльності.	
Отримання навичок володіння диригентсько-виконавською майстерністю.	
Здатність вільно інтерпретувати хорові твори, використовуючи засоби технології музичного аналізу.	
Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі диригентсько-хорової професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування системи інтегрованих художньо-естетичних знань з теорії, історії музики, педагогіки та виконавства та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.	
Результати професійної підготовки хорового диригента	
Глобальні	Основні специфічні
Думати, читати, писати та ефективно підтримувати комунікаційний процес	Розуміння основ структури диригентсько-хорової діяльності на основі застосування інноваційних технологій
Отримувати доступ, аналізувати, оцінювати, синтезувати та подавати інформацію	Розуміння пріоритетів сучасного розвитку хорового мистецтва та інноваційних технологій
Працювати з викликами самостійно або в команді	Володіння вагомим педагогічним та концертним репертуаром для реалізації професійної діяльності

Примітки: сформовано автором на основі джерела: [9; 13].

Отже, можна зробити висновок, що формування soft skills майбутнього хорового диригента в процесі навчання в ЗВО сприяє адаптації до здійснення професійної діяльності після закінчення навчання та фаховій відповідності сучасному ринку праці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі проведеного дослідження можна дійти висновку, що в умовах інтенсифікації інтеграційних процесів технології розвитку soft skills в системі фахової бакалаврської підготовки хорових диригентів набуває все більшої актуальності. Фахова компетентність є життєво важливою та вирішальною для розвитку особистості майбутнього хорового диригента у XXI столітті. Важливість формування soft skills майбутнього хорового диригента сконцентрована на отриманні якісно нового результату в системі вищої освіти, який відповідав би стану та тенденціям світового мистецького середовища. В результаті компетентісно орієнтованого навчання майбутні хорові диригенти набувають здатності працювати з професійно значущим матеріалом, самостійно здобувати нові знання та розвивати особистий творчий потенціал. Також, важливе значення повинно надаватися не тільки професійним знанням хорового диригента в галузі, а й його вмінню оперативно реагувати зовнішні виклики, постійно займатися самоосвітою, вміти нести відповідальність за результати власної діяльності.

Саме soft skills істотно важливі як для фахової диригентсько-хорової діяльності, так і для життя, сприяючи особистісному зростанню, успіху та досягненню персональних цілей.

Отримані результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення навчальної системи задля формування soft skills майбутнього хорового диригента у процесі навчання у ЗВО, що дасть змогу покращити поточну якість вищої освіти при формуванні майбутніх фахівців у сфері хорового мистецтва.

Література

1. Клименко Т. І. Розвиток soft skills у процесі навчання іноземній мові. *Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті*. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С. 40–42.
2. Кохан О. М. Soft skills як необхідний компонент конкурентоспроможності майбутніх фахівців. *Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті*. Київ.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С. 43–45.
3. Максимова О. Комунікативна компетентність вчителя початкової школи. *Молодь і ринок*. 2016. № 5. С. 59–63
4. Медвідь Т., Терешенко Н. Формування soft skills у процесі фахової підготовки майбутніх хореографів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 2021, Вип. 4, С. 165–178.
5. Методичні рекомендації для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми, затверджено рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 29 вересня 2019 р., протокол № 9. 2019. 32 с.
6. Освітньо-професійна програма галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 025 «Музичне мистецтво», профілізації «Диригентсько-хорове мистецтво» для освітнього ступеня «Бакалавр» розроблена проектною групою Навчально-наукового інституту мистецтв імені Олександра Ростовського Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. 2021. URL: <https://sites.google.com/ndu.edu.ua/osvitni-prohramy/025-б-музичне-мистецтво> (дата звернення 22.08.2022).
7. Стандарт вищої освіти. перший (бакалаврський рівень) вищої освіти. Ступінь «бакалавр». Галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність 025 «Музичне мистецтво». Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.05.2019 р. № 727. 2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/-zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/025-Muz.mystetstvo-bakalavr.28.07.pdf> (дата звернення 22.08.2022).
8. Яценко Е. М. Формування комунікативної культури студентів у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів економічного профілю. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07. Інститут проблем виховання Національної Академії педагогічних наук України, Київ, 2010. 20 с.
9. Caribbean Examinations Council. Caribbean Advanced Proficiency Examinations. Theatre Arts Syllabus. Effective for examinations from

- May/June 2012. 2010. URL: <https://cxc.org/SiteAssets/syllabusses/CSEC/CSEC%20Theatre%20Arts%20Syllabus.pdf> (дата звернення 22.08.2022).
10. Doyle A. List of Soft Skills. 2017. URL: <https://www.thebalance.com/list-of-soft-skills-2063770> (дата звернення 22.08.2022).
11. Kenton W. Soft Skills. 2019. URL: <https://www.investopedia.com/terms/s/soft-skills.asp> (дата звернення 22.08.2022).
12. Nykytenko O. Soft skills development and language teaching as basis of professional growth. *Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті*. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С. 66–68.
13. Ovcharenko, N., Matveieva, O., Chebotarenko, O., & Koehn, N. (2019). Methodological Readiness of Musical Art Master’s Degree Students: A Theoretical Research. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(4), 166-176. DOI: <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i4.2285>.
14. Rudolph B. The Importance of Soft Skills in the Hiring Process. 2017. URL: <https://www.skywatersearch.com/post/importance-soft-skills-hiringprocess> (дата звернення 22.08.2022).

References

1. Klymenko, T.I. (2020). Rozvytok soft skills u protsesi navchannia inozemnoi movi. [Development of soft skills in the process of learning a foreign language]. *Soft skills – nevidiemni aspekty formuvannia konkurentospromozhnosti studentiv u XXI stolitti*. Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t [in Ukrainian].
2. Kokhan, O.M. (2020). Soft skills yak neobkhidnyi komponent konkurentospromozhnosti maibutnikh fakhivtsiv [Soft skills as a necessary component of the competitiveness of future professionals]. «*Soft skills – nevidiemni aspekty formuvannia konkurentospromozhnosti studentiv u XXI stolitti*». Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, pp. 43–45 [in Ukrainian].
3. Maksymova, O. (2016). Komunikatyvna kompetentnist vchytelia pochatkovoï shkoly. [Communicative competence of primary school teachers]. *Molod i rynek*, 5, 59–63 [in Ukrainian].
4. Medvid, T. & Tereshenko, N. (2021). Formuvannia soft skills u protsesi fakhovoi pidgotovky maibutnikh khoreohrafov. [Formation of soft skills in the process of professional training of future choreographers]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu*, 4, 165–178 [in Ukrainian].
5. Metodichni rekomendatsii dlia ekspertiv Natsionalnogo ahentstva shchodo zastosuvannia Kryteriiv otsiniuvannia yakosti osvithoi prohramy, zatverdzheno rishenniam Natsionalnogo ahentstva iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity vid 29 veresnia 2019 r., protokol № 9. (2019). [Methodical recommendations for experts of the National Agency on the application of the Criteria for assessing the quality of the educational program, approved by the decision of the National Agency for Quality Assurance in Higher Education of September 29, 2019, Minutes № 9] [in Ukrainian].
6. Osvitno-profesijna programa galuzi znan 02 «Kultura i mystecztvo», specialnosti 025 «Muzychne mystecztvo», profilizaciyi «Dyrygentsko-horove mystecztvo» dlya osvithogo stupenya «Bakalavr» rozroblena proyektnoyu grupoyu Navchalno-naukovogo instytutu mystecztv imeni Oleksandra Rostovskogo Nizhynskogo derzhavnogo universytetu imeni Mykoly Gogolya. 2021. URL: <https://sites.google.com/ndu.edu.ua/osvitni-prohramy/025-6-muzychne-mystecztvo> [in Ukrainian].
7. Standart vyshhoyi osvity. Pershyj (bakalavrskij riven) vyshhoyi osvity. Stupin «bakalavr». Galuz znan 02 «Kultura i mystecztvo», specialnist 025 «Muzychne mystecztvo». Zatverdzheno ta vvedeno v diyu nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrayiny vid 24.05.2019 r. № 727. 2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/025-Muz.mystecztvo-bakalavr.28.07.pdf> [in Ukrainian].
8. Yashchenko, E. M. (2010). Formuvannia komunikatyvnoi kultury studentiv u navchalno-vykhovnomu protsesi vyshchych navchalnykh zakladiv ekonomichnogo profilu. [Formation of communicative culture of students in the educational process of higher educational institutions of economic profile]. Dysertatsiia na zdobuttia naukovoï stupenia kandydatsa pedahohichnykh nauk za spetsialnistiu 13.00.07. Instytut problem vykhovannia Natsionalnoi Akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy, Kyiv [in Ukrainian].
9. Caribbean Examinations Council (2010). Caribbean Advanced Proficiency Examinations. Theatre Arts Syllabus. Effective for examinations from May/June 2012. URL: <https://cxc.org/SiteAssets/syllabusses/CSEC/CSEC%20Theatre%20Arts%20Syllabus.pdf> [in English].

10. Doyle, A. (2017). List of Soft Skills. URL: <https://www.thebalance.com/list-of-soft-skills-2063770> [in English].
11. Kenton, W. (2019). Soft Skills. URL: <https://www.investopedia.com/terms/s/soft-skills.asp> [in English].
12. Nykytenko, O. (2020). Soft skills development and language teaching as basis of professional growth. «Soft skills – nevidiemni aspekty formuvannia konkurentospromozhnosti studentiv u XXI stolitti». Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t [in English].
13. Ovcharenko, N., Matveieva, O., Chebotarenko, O., & Koehn, N. (2019). Methodological Readiness of Musical Art Master's Degree Students: A Theoretical Research. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(4), 166–176. DOI: <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i4.2285> [in English].
14. Rudolph, B. (2017). The Importance of Soft Skills in the Hiring Process. URL: <https://www.skywatersearch.com/post/importance-soft-skills-hiringprocess> [in English].

Шумська Л. Ю.

заслужений діяч мистецтв України, професор,
завідувач кафедри вокально-хорової майстерності
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
choirsvitych@ukr.net
orcid.org/0000-0002-1440-049X

SOFT SKILLS DEVELOPMENT TECHNOLOGIES IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL BACHELOR TRAINING OF CHOIR CONDUCTORS

The paper studies the soft skills development technologies in the system of professional bachelor's training of choral conductors, which are an important factor in ensuring future successful professional activity. The essence of the «soft skills» category was interpreted and the main characteristics of soft skills were investigated. It was found that there are three categories of soft skills: cognitive (critical thinking, innovative thinking, problem-solving skills, time management, etc.), social-communicative (communicative skills, communication ethics, group work skills, interpersonal skills, work ethics, etc.), personality attributes and components of emotional intelligence (emotional intelligence, flexibility, optimism, creativity, honesty, motivation, empathy, etc.). The analysis of the Higher Education Standard for the specialty 025 «Musical Art» for the first (bachelor's level) of higher education was carried out, which defines the entire range of special professional competencies and learning outcomes of future choral conductors. An analysis of the process of formation and development of soft skills in future choral conductors was carried out through the analysis of the educational standard of their specialty. A general overview of the educational components for the «Conducting and choral art» profiling was conducted from the standpoint of ensuring the formation and development of soft skills. An analysis of the educational disciplines of the «Conducting and Choral Art» specialization was carried out, which are aimed at the formation and development of differentiated soft skills in future choral conductors. The discipline «Professional music and performance training» was analyzed from the perspective of its opportunities to directly form soft skills of the future choir conductor, which contributes to the formation of communicative competences. It was determined that the most significant in the formation of communicative competences are personal indicators in several plans: creative-executive, social-psychological, communicative, individual-personal, moral-political. It was found that the communicative culture of choral conductors during the study of the educational discipline «Professional music and performance training» as an integrative personal education distinguishes the following indicators: according to the conducting-performing criterion, according to the emotional-value criterion, according to the cognitive criterion, according to the behavioral criterion. It was determined that after completing bachelor's training, future choral conductors should develop soft skills based on the competence approach.

Key words: soft skills, choral conducting, choral conductor, vocational training, educational process.